

Стан обліково-аналітичного забезпечення комерціалізації інтелектуальної власності в аграрній сфері

Метою статті є аналіз управлінського аспекту обліково-інформаційного забезпечення комерціалізації інтелектуальної власності, що передбачає визначення ключових векторів удосконалення економічного аналізу та вартісної оцінки об'єктів інтелектуальної власності в процесі їх комерційного використання. Оцінено ступінь нормативного регламентування оцінки, обліку об'єктів інтелектуальної власності та аналізу ефективності їх комерційного використання. Розкрито інформаційне забезпечення макроекономічного аналізу ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності. Здійснено аналіз методичних засад оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності для цілей бухгалтерського обліку. Визначено, що досліджені інструктивні документи з оцінки лише частково можуть бути використані внутрішнім менеджментом підприємства, адже призначені для використання суб'єктами оціночної діяльності, які володіють професійними знаннями питань грошової оцінки вартості майна, та здійснюють таку оцінку в передбачених законодавством випадках. Акцентовано увагу на недостатності та недосконалості існуючої на підприємстві інформаційної бази про стан та результативність використання об'єктів інтелектуальної власності в господарському процесі.

Ключові слова: нематеріальні активи, інтелектуальна власність, управлінський облік, аналіз, грошова оцінка, комерціалізація інтелектуальної власності.

В.А. НАБЕРУХИН

(Национальный научный центр «Институт аграрной экономики», г. Киев, Украина)

Состояние учетно-аналитического обеспечения коммерциализации интеллектуальной собственности в аграрной сфере

Целью статьи является анализ управленческого аспекта учетно-информационного обеспечения коммерциализации интеллектуальной собственности, который предусматривает определение ключевых векторов совершенствования экономического анализа и стоимостной оценки объектов интеллектуальной собственности в процессе их коммерческого использования. Оценена степень нормативного регламентирования оценки, учета объектов интеллектуальной собственности и анализа эффективности их коммерческого использования. Раскрыто информационное обеспечение макроекономического анализа эффективности инновационно-инвестиционной деятельности. Осуществлен анализ методических основ оценки стоимости объектов интеллектуальной собственности для целей бухгалтерского учета. Определено, что исследованные инструктивные документы по оценке лишь частично могут быть использованы внутренним менеджментом предприятия, так как они предназначены для использования субъектами оценочной деятельности, которые обладают профессиональными знаниями по вопросам денежной оценки стоимости имущества, и осуществляют такую оценку в предусмотренных законодательством случаях. Акцентировано внимание на недостаточности и несовершенстве существующей на предприятии информационной базы о состоянии и результативности использования объектов интеллектуальной собственности в хозяйственном процессе.

Ключевые слова: нематериальные активы, интеллектуальная собственность, управленческий учет, анализ, денежная оценка, коммерциализация интеллектуальной собственности.

* Наберухін В'ячеслав Аркадійович, аспірант Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» (м. Київ).

State of Accounting and Analytical Support for the Commercialization of Intellectual Property in Agricultural Sphere

The purpose of the article is to analyze the administrative aspect of accounting and information support for the commercialization of intellectual property, which involves the definition of key vectors for improving the economic analysis and valuation of intellectual property objects in the process of their commercial use. The degree of normative regulation of estimation, accounting of objects of intellectual property and analysis of the efficiency of their commercial use is estimated. The information provision of macroeconomic analysis of the efficiency of innovation and investment activity is disclosed. The analysis of the methodical principles of estimating the value of objects of intellectual property for the purposes of accounting is carried out. It is determined that the investigative assessment documents can only be partially used by the internal management of the enterprise, since they are intended for use by valuation entities who have professional knowledge of the issues of monetary valuation of property values and make such an assessment in cases stipulated by law. The attention is focused on the insufficiency and imperfection of the existing information base on the status and effectiveness of the use of intellectual property objects in the economic process.

Keywords: intangible assets, intellectual property, managerial accounting, analysis, monetary valuation, commercialization of intellectual property.

Постановка проблеми. Ефективність функціонування сільськогосподарського підприємства залежить не лише від виробничої діяльності, але у великій мірі визначається його невиробничою сферою і зокрема, умінням та налагодженим процесом комерціалізації своїх інтелектуальних активів. Інноваційно спрямовані аграрні підприємства займають передові позиції серед ринкових структур.

Спростовуючи існуючу думку про незначну роль інтелектуальної власності в аграрній сфері економіки, слід зауважити, що беззаперечним є формування сільськогосподарської діяльності саме на інтелектуальній основі. Зокрема в рослинництві, урожайність якого залежить від якості посівного матеріалу, широко поширене використання новітніх сортів рослин та технологій.

Значна кількість підприємств займається розробкою нових об'єктів інтелектуальної власності (далі – ОІВ), однак не маючи дієвих механізмів їх комерціалізації, через відсутність належного інформаційного забезпечення управлінського обліку та аналізу, не можуть визначити та оцінити ефективність їх використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економіко-правове та обліково-інформаційне забезпечення використання інтелектуальної власності представлено у працях Ю.С. Бездушної [1, 2], С.О. Довгого, В.С. Дроб'язко, В.О. Жарова, В.М. Жука [4], І.В. Жураковської [1], В.Б. Моссаковського, Н.М. Столярчук та інших. Опираючись на напрацювання згаданих дослідників, вбачаємо потребу у подальшій розробці методичних питань управлінського обліку, аналізу та оцінки ефективності процесу комерціалізації інтелектуальної власності в аграрній сфері.

Відтак метою статті є аналіз управлінського аспекту обліково-інформаційного забезпечення комерціалізації інтелектуальної власності, що передбачає визначення ключових векторів удосконалення економічного аналізу та вартісної оцінки об'єктів інтелектуальної власності в процесі їх комерційного використання.

Виклад основного матеріалу. З часів переходу вітчизняної системи бухгалтерського обліку на міжнародні принципи і стандарти триває розробка та закріплення організаційно-методичного механізму бухгалтерського обліку інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів. На сьогодні чітко відпрацьовані порядок визнання нематеріальних активів, методика їх первісної оцінки, нарахування амортизації, обліку роялті, документального оформлення та відображення у фінансовій звітності. При цьому недослідженими та невідпрацьованими методично залишаються питання управлінського обліку, аналізу, оцінки вартості та ефективності комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності на сільськогосподарських підприємствах.

Ступінь нормативного регламентування аналізу об'єктів інтелектуальної власності досить низький, а ефективності їх комерціалізації взагалі відсутній. Деякі питання аналізу інноваційної діяльності на макроекономічному рівні представлені в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, які затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 [7]. Дані Методичні рекомендації розроблені з метою визначення рівня економічної безпеки України як однієї з основних складових національної безпеки держави і визначають перелік основних індикаторів стану економічної безпеки України, їхні порогові значення,

а також алгоритм розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки.

Так, однією зі складових економічної безпеки визначена інвестиційно-інноваційна безпека, як стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти в розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою часткою доданої вартості [7].

Аналіз інвестиційно-інноваційної безпеки проводиться за шістьма показниками:

1) Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП;

2) Відношення витрат на наукові та науково-технічні роботи за рахунок держбюджету;

3) Чисельність спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи, до чисельності зайнятого населення (на 1 тис. осіб), визначається відношенням чисельності спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи до чисельності зайнятого населення у віці 15-70 років;

4) Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств;

5) Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості;

6) Відношення експорту роялті, ліцензійних послуг, комп'ютерних та інформаційних послуг, наукових та конструкторських розробок, послуг в архітектурних, інженерних та інших технічних галузях ((комп'ютерні та інформаційні послуги (кредит), млн. доларів США + роялті та ліцензійні послуги (кредит), млн. доларів США + наукові та конструкторські розробки (кредит), млн. доларів США + послуги в архітектурних, інженерних та інших технічних галузях (кредит), млн. доларів США) / середній курс гривні до долара США) / ВВП, млн. гривень x 100).

Інформаційне забезпечення проведення макроекономічного аналізу за цими показниками включає інформацію Державної служби статистики України та офіційні статистичні дані Національного банку України (табл. 1).

Таблиця 1

Інформаційне забезпечення макроекономічного аналізу ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності

№ п.п.	Показник	Джерело для аналізу
1	Питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, відсотків	Експрес-випуск «Виконання наукових та науково-технічних робіт» (видання Держстату)
2	Відношення витрат на наукові та науково-технічні роботи за рахунок держбюджету, відсотків ВВП	- " -
3	Чисельність спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи, до чисельності зайнятого населення (на 1 тис. осіб)	Експрес-випуски «Виконання наукових та науково-технічних робіт», «Економічна активність населення» (видання Держстату)
4	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств, відсотків	Доповідь «Інноваційна діяльність промислових підприємств України», статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» (видання Держстату)
5	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості, відсотків	Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» (видання Держстату)
6	Відношення експорту роялті, ліцензійних послуг, комп'ютерних та інформаційних послуг, наукових та конструкторських розробок, послуг в архітектурних, інженерних та інших технічних галузях, відсотків до ВВП	«Платіжний баланс і зовнішній борг України» (видання Національного банку України), середній курс гривні (за даними НБУ), експрес-випуск «Валовий внутрішній продукт України» (видання Держстату)

Джерело: побудовано автором.

Мікроекономічний аналіз ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності, зокрема в частині комерціалізації ОІВ, законодавством нерегламентований.

Нерегламентована нормативно-інструктивними документами також і методика управлінського обліку ОІВ. Погоджуючись з твердженням, що управлінський облік відноситься до компетенції управління, однак слід відмітити, що проведення опитування сільськогосподарських підприємств показало, що менеджмент більшості з них не організовує управлінський облік та не проводить

аналіз ефективності процесів комерціалізації ОІВ через відсутність прийнятної, зрозумілої практикам методики.

Як свідчать результати дослідження, управлінський аспект обліково-інформаційного забезпечення комерціалізації ОІВ полягає в інформаційному та методичному забезпеченні розрахунку двох найбільш значимих показників: прибуток (фінансовий результат комерціалізації ОІВ) та вартість портфелю ОІВ на сільськогосподарському підприємстві.

Методика оцінки вартості ОІВ визначена кількома документами. Першим документом, що визначив порядок оцінки нематеріальних активів на теренах незалежної України став Порядок експертної оцінки нематеріальних активів, затверджений наказом Фонду державного майна України та Державного комітету з питань науки і технологій від 27 липня 1995 р. № 969/97 [11]. Порядок давно втратив свою актуальність, так як був розроблений Фондом державного майна і призначений для використання в процесі розпоряджання державним майном, зокрема щодо об'єктів приватизації, у разі створення на їх основі акціонерних товариств.

У 2007 році постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 затверджено Національний стандарт оцінки № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» [9]. Стандартом встановлено три медичні підходи до оцінки: дохідний, витратний та порівняльний.

Дохідний підхід до оцінки майнових прав інтелектуальної власності ґрунтується на застосуванні оціночних процедур переведення очікуваних доходів у вартість об'єкта оцінки. Цей підхід застосовується для оцінки майнових прав інтелектуальної власності у випадку, коли можливо визначити розмір доходу, що отримує або може отримувати юридична чи фізична особа, якій належать такі права, від їх використання.

Основними методами дохідного підходу, що застосовуються для оцінки майнових прав інтелектуальної власності, є метод непрямой капіталізації (дисконтування грошового потоку) та метод прямої капіталізації доходу.

Витратний підхід до оцінки майнових прав інтелектуальної власності ґрунтується на визначенні вартості витрат, необхідних для відтворення або заміщення об'єкта оцінки. Витратний підхід застосовується для визначення залишкової вартості заміщення (відтворення) майнових прав інтелектуальної власності шляхом вирахування з вартості відтворення (заміщення) величини зносу. Вартість відтворення майнових прав інтелектуальної власності визначається шляхом застосування методу прямого відтворення, а вартість заміщення – методу заміщення.

Метод прямого відтворення ґрунтується на визначенні поточної вартості витрат, пов'язаних із створенням (розробленням) або придбанням на дату оцінки майнових прав інтелектуальної власності, які оцінюються, приведенням об'єкта права інтелектуальної власності в стан, що забезпечує його найбільш ефективне використання, з урахуванням витрат на правову охорону, маркетингові дослідження, рекламу тощо, а також розмір прибутку суб'єкта господарювання, який створив (розробив) такий об'єкт.

Вартість заміщення визначається на підставі інформації про поточну вартість витрат станом на дату оцінки на створення (розроблення) або придбання, приведення об'єкта права інтелектуальної власності, подібного до об'єкта права інтелектуальної

власності, майнові права на який оцінюються і який за своїми споживчими, функціональними, економічними показниками може бути йому рівноцінною заміною, в такий стан, що забезпечує його найбільш ефективне використання, а також інформації про витрати, пов'язані з проведенням маркетингових досліджень і рекламою подібного об'єкта, та про розмір прибутку суб'єкта господарювання, який створив (розробив) подібний об'єкт.

Поточна вартість витрат зменшується на величину зносу (знецінення) майнових прав інтелектуальної власності, яка визначається залежно від залишкового строку корисного використання об'єкта оцінки методом строку життя. Метод строку життя передбачає визначення зносу шляхом ділення фактичного строку корисного використання об'єкта права інтелектуальної власності, майнові права на який оцінюються, на суму фактичного та залишкового строків корисного використання такого об'єкта.

Залишковий строк корисного використання визначається на підставі результатів порівняльного аналізу строків корисного використання подібних об'єктів права інтелектуальної власності або виходячи із строку чинності майнових прав інтелектуальної власності, що оцінюються. У разі припущення про безкінечно довгий строк корисного використання об'єкта оцінки знос не враховується.

Порівняльний підхід до оцінки майнових прав інтелектуальної власності застосовується у разі наявності достатнього обсягу достовірної інформації про ціни на ринку подібних об'єктів та умови договорів щодо розпорядження майновими правами на такі об'єкти. У разі застосування цього підходу до оцінки майнових прав інтелектуальної власності подібність об'єктів визначається з урахуванням їх виду, галузі (сфери) застосування, економічних, функціональних та інших характеристик.

Методологія встановлена стандартом № 4 відповідає міжнародній практиці оцінки та Міжнародним стандартам оцінки, які розроблені TIAVIS (The International Assets Valuation Standards Committee) [8].

У 2008 році Наказом Фонду державного майна України від 25.06.2008 р. № 740 затверджена Методика оцінки майнових прав інтелектуальної власності [6], яка деталізує норми Стандарту [9].

Повертаючись до управлінського аспекту оцінки вартості та ефективності комерціалізації ОІВ слід зазначити, що описані інструктивні документи лише частково можуть бути використані внутрішнім менеджментом в цілях оптимізації процесу використання ОІВ. Як Національний стандарт № 4 так і Методика [6] призначені для використання суб'єктами оціночної діяльності, які володіють професійними знаннями питань грошової оцінки вартості майна, та здійснюють таку оцінку у випадках, передбачених Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 р. № 2658-III. Отже, для управлінських цілей їх застосування залишається вкрай обмеженим.

Крім того, для управління більш важливим є значення вартості не окремого патенту чи сорту рослин, а загальна вартість інтелектуальної складової капіталу, яка створює приріст ринкової вартості підприємства в цілому. За традиційними західними методиками, інтелектуальний капітал підприємства розраховують як різницю ринкової вартості акціонерного капіталу і поточною вартістю основних засобів з урахуванням зносу. Однак, погоджуємося з іншими дослідниками, що різниця між двома цими величинами достатньо умовна і лише приблизно характеризує вартість нематеріальних активів підприємства. Обидва показники (ринкова капіталізація та облікова вартість основних фондів) часто є об'єктами маніпулювання – залежно від обставин, що виникають перед підприємством. В одних випадках ці показники свідомо штучно занижуються, в інших випадках – навпаки, прибуток завищується з метою залучення зовнішніх інвестицій [3].

Однією з найбільш відомих і прийнятих методик вартісної оцінки інтелектуального капіталу, що використовується для визначення його величини, є методика, що базується на розрахунку коефіцієнта Тобіна. Американський економіст Д. Тобін вперше запропонував використовувати не абсолютний, а відносний показник інтелектуальності підприємства [12]. Коефіцієнт Тобіна співвідносить ринкову капіталізацію компанії (що вимірюється загальною ринковою вартістю її акцій) з ринковою вартістю її чистих активів. Саме такого роду показники важливі в управлінні сільськогосподарським підприємством, яке динамічно розвивається та менеджмент якого робить ставку на інтелектуальну власність як фактор зростання прибутковості та капіталізації підприємства.

Окремо слід виділити важливість та необхідність розробки методичного забезпечення розрахунку результативності процесу комерціалізації інтелектуальної власності – прибутковості (рентабельності) інтелектуальних активів. В рамках існуючої методології частково це завдання вирішує дохідний підхід. Зокрема застосування методів непрямой капіталізації (дисконтування грошового потоку) та прямої капіталізації доходу для оцінки майнових прав інтелектуальної власності передбачає визначення розміру тієї частини доходу, що отримана у зв'язку з наявністю у юридичної або фізичної особи таких прав.

Джерелом формування прибутку, що виникає в результаті використання об'єкта права інтелектуальної власності, може бути:

- збільшення ціни реалізації одиниці продукції (товарів, робіт, послуг);
- збільшення обсягу реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у натуральному виразі;
- скорочення витрат, пов'язаних з виробництвом та/або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг).

Існуюча методологія містить загальний порядок розрахунку ринкової вартості ОІВ на основі додаткового доходу та потребує суттєвої конкретизації саме в частині ідентифікації розміру

доходу отриманого саме від володіння цією інтелектуальною власністю, виокремлення та розрахунок частки прибутку що забезпечує портфель ОІВ на підприємстві. Приведення існуючих нормативів аналізу та оцінки інтелектуальної власності у відповідність до потреб внутрішнього управління дозволить значно активізувати процес її комерціалізації на сільськогосподарських підприємствах.

Висновки. На сьогодні методика бухгалтерського обліку нематеріальних активів являється достатньо розробленою, зважаючи на двадцятирічну практику застосування П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». Разом з тим, інформація, яку виробляє і надає система бухгалтерського обліку підприємства, не в повній мірі забезпечує процес комерціалізації інтелектуальної власності та аналіз його ефективності.

Управлінський облік, зокрема в частині комерціалізації ОІВ, законодавством нерегламентований. Відтак потребує розробки зрозуміла і прийнятна для практики методика управлінського обліку об'єктів інтелектуальної власності на сільськогосподарських підприємствах, яка б в повній мірі забезпечувала менеджмент інформацією щодо ефективності процесу комерціалізації.

Існуюче обліково-аналітичне забезпечення комерціалізації інтелектуальної власності характеризується досить розгалуженою сукупністю макроекономічних показників стану розвитку системи інтелектуальної власності та значно менш розвинутою методичною платформою на мікроекономічному рівні. Зокрема відсутні методики та порядки, які б узагальнювали процес визначення результативності та ефективності використання портфелю інтелектуальних активів всередині підприємства. Менеджмент сільськогосподарських підприємств не проводить аналіз ефективності процесів комерціалізації ОІВ через відсутність належної інформаційної бази та методики такого аналізу. У зв'язку з цим, для внутрішнього управління з метою активізації процесів комерційного використання ОІВ у господарській діяльності підприємств слід запровадити дієву методичну базу, спрямовану на визначення результативності використання ОІВ, їх прибутковості та забезпечення динамічного розрахунку їх ринкової вартості та частки в загальній ринковій капіталізації підприємств.

4 Список використаних джерел

1. Бездушна, Ю. С. Комерціалізація інтелектуальної власності в аграрному секторі: проблеми та напрямки активізації [Текст] / Ю. С. Бездушна, І. В. Жураковська // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – № 7. – С. 80-84.
2. Бездушна, Ю. С. Методологія обліку і оцінки фінансових інструментів та її застосування аграрними підприємствами [Текст] / Ю. С. Бездушна // Аграрний вісник Причорномор'я. Збірник наукових праць. Серія : економічні науки. – 2010. – Вип. 53. – С. 18-23.

3. Вакульчик, О. М. Визначення вартості інтелектуального капіталу як фактора інноваційної активності підприємств гірничо-металургійного комплексу [Текст] / О. М. Вакульчик, Г. Л. Ступнікер // Економічний вісник НГУ. – 2008. – № 4. – С. 53-60.

4. Жук, В. М. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку та оцінки прав на об'єкти інтелектуальної власності в бюджетних установах [Текст] / В. М. Жук, Ю. С. Рудченко // Облік і фінанси АПК. – 2008. – № 2. – С. 75-98.

5. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика [Текст]: Наук.-практ. вид.: У 4 т. / Академія правових наук України; Державне патентне відомство України / О. Д. Святоцький (ред.), С. О. Довгий (ред.). – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 1999. – Т.1: Право інтелектуальної власності. – 498 с.

6. Методика оцінки майнових прав інтелектуальної власності, затверджена Наказом Фонду державного майна України від 25.06.2008 р. № 740 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0726-08>

7. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=cf1a6236-2e54-49b5-9d46-894a4bcd481>

8. Міжнародні стандарти оцінки (International Valuation Standards) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.afo.com.ua/uk/news/2/1073>

9. Національний стандарт оцінки № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-п>

10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>

11. Порядок експертної оцінки нематеріальних активів, затверджений наказом Фонду державного майна України та Державного комітету з питань науки і технологій від 27.07.1995 р. № 969/97 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0292-95>

12. Tobin, J. A general equilibrium approach to monetary theory? / J. Tobin // Journal of Money Credit and Banking. – 1969. – Vol. 1, No. 1. – pp. 15-29.

4 References

1. Bezdushna, Yu. S. & Zhurakovska, I. V. (2009). Komertsializatsiia intelektualnoi vlasnosti v ahranomu sektori: problemy ta napriamky aktyvizatsii [Commercialization of intellectual property in the agrarian sector: problems and directions for revitalization]. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, (7), 80-84.

2. Bezdushna, Yu. S. (2010). Metodolohiia obliku i otsinky finansovykh instrumentiv ta yii zastosuvannia ahrarnomy pidpriemstvamy [Methodology of accounting and evaluation of financial instruments and its application by agrarian enterprises]. *Ahrarnyi visnyk Prychornomoria. Zbirnyk naukovykh prats. Seriia: ekonomichni nauky*. (53), 18-23.

3. Vakulchik, O. M. & Stupniker, H. L. (2008). Vyznachennia vartosti intelektualnoho kapitalu yak faktora innovatsiinoi aktyvnosti pidpriemstv hirnycho-metalurhiinoho kompleksu [Determination of the value of intellectual capital as a factor of innovative activity of enterprises of the mining and metallurgical complex]. *Ekonomichni visnyk NHU*, (4), 53-60.

4. Zhuk, V. M. & Rudchenko, Yu. S. (2008). Metodychni rekomendatsii z bukhgalterskoho obliku ta otsinky prav na obiekty intelektualnoi vlasnosti v biudzhethnykh ustanovakh [Methodical recommendations on accounting and evaluation of rights to intellectual property in budget institutions]. *Oblik i finansy APK*, (2), 75-98.

5. Sviatotskyi, O. D. (ed.) & Dovhyi, S. O. (ed.). (1999). *Intelektualna vlasnist v Ukraini: pravovi zasady ta praktyka [Intellectual property in Ukraine: legal framework and practice]* (In 4 volumes. Vol. 1 Pravo intelektualnoi vlasnosti). Kyiv: Vydavnychiy Dim «In Yure».

6. Fond derzhavnogo maina Ukrainy. (2008). Metodyka otsinky mainovykh prav intelektualnoi vlasnosti [Methods for assessing property rights of intellectual property]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0726-08>

7. Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. (2013). Metodychni rekomendatsii shchodo rozrakhunku ravnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Methodical recommendations on the calculation of the level of economic security of Ukraine]. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=cf1a6236-2e54-49b5-9d46-894a4bcd481>

8. Association of Experts of Estimation. (2016). International Valuation Standards. Retrieved from <http://www.afo.com.ua/uk/news/2/1073>

9. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2007). Natsionalnyi standart otsinky No 4 «Otsinka mainovykh prav intelektualnoi vlasnosti» [National Standard for Evaluation No. 4 «Evaluation of Intellectual Property Rights»]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-п>

10. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (1999). Polozhennia (standart) bukhgalterskoho obliku 8 «Nematerialni aktyvy» [National Accounting Standard 8 «Intangible assets»]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>

11. Fond derzhavnogo maina Ukrainy & Derzhavnyi komitet z pytan nauky i tekhnolohii. (1995). Poriadok ekspertnoi otsinky nematerialnykh aktyviv [The procedure for the expert evaluation of intangible assets]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0292-95>

12. Tobin, J. (1969) A General Equilibrium Approach to Monetary Theory. *Journal of Money, Credit and Banking*, (1), 15-29.